

Саме тому основне завдання нашої країни – зруйнувати пастку неефективного використання можливостей грошових переказів трудових мігрантів, обмежуючи чи попереджуючи при цьому їхні негативні ефекти. Таким чином, слід звернути увагу на раціональне макроекономічне управління, інституційні реформи і стратегії економічного розвитку, які включали б всі сфери економіки. Ефективна політика держави повинна ґрунтуватися не лише на якісному емпіричному дослідженню процесу чи явища, а й на вивченню зарубіжного досвіду країн, які успішно вирішили схожу або аналогічну проблему.

Література

1. Frankel J.A. Are Bilateral Remittances Countercyclical? / J.A. Frankel // HKS Faculty Research Working Paper Series RWP10-037. – 2010. – September. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://research.hks.harvard.edu/publications/getFile.aspx?Id=596>.
2. Купец О. Развитие и побочные эффекты денежных переводов мигрантов в странах СНГ: Украина, CARIM-East RR 2012/06, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute, 2012.
3. Шатковська-Шморгай В.Б. Моніторинг та економічний потенціал приватних трансфертів в Україні / В.Б. Шатковська-Шморгай // Вісник Університету банківської справи. – 2015. – № 2(23). С. – 42-47.

УДК: 336. 225

Пірникоза П. В.,

Тернопільський національний економічний університет

ЕВОЛЮЦІЯ ІМПЕРАТИВІВ У СФЕРІ ФІСКУ

Дослідження фіскальних відносин між державою та її громадянином сьогодні є однією з центральних тем фінансової науки. За формалізованими формулюваннями правових норм і економічних показників залишається практично непоміченим те, що фіскальні відносини по своїй первісній суті представляють собою відносини соціальні, тобто зв'язки та взаємодії між людьми, різними соціальними групами і державою. При цьому частина дослідників концентрує свою увагу на поведінці платників податків, податковій культурі та етиці. У той час як у рамках іншого напрямку розглядаються національна фіскальна політика, соціально-політичні функції податків та інші питання. Зважаючи на економічні та соціальні складнощі, які існують сьогодні

в світовому суспільстві, дослідження імперативів, якими керуються у своїй поведінці суб'єкти фіскальних відносин, стає надзвичайно актуальним. Успішною може бути лише та держава, в якій публічна влада передбачає та розуміє поведінку платників податків, а ті, в свою чергу, сприймають фіскальну політику (поведінку) держави.

Більшість науковців виникнення фіскальних відносин пов'язують із виникненням держави. Проте, на нашу думку, фіскальні відносини виникли значно раніше. Беручи до уваги, що оподаткування у нашому розумінні – це імперативне (обов'язкове для виконання) та безповоротне відчуження частини створеної індивідом вартості до централізованого фонду матеріальних ресурсів, який в подальшому використовується для задоволення суспільних потреб. Ми припускаємо, що фіскальні відносини виникли одночасно зі створенням перших людських об'єднань, метою якого було задоволення спільних індивідуальних потреб їх учасників.

Виникнення суспільних потреб, які базувалися на сукупності базових потреб кожного окремого індивіда, зумовило зародження перших форм фіскальних відносин. Це пов'язано з тим, що задоволення суспільних потреб потребує двох умов: наявності відповідних ресурсів та формування інституту публічної влади, який відповідає за акумуляцію та використання цих ресурсів.

Поведінка членів об'єднань щодо відчуження їх власності на початковому етапі регулювалась звичаєвим правом, тобто базувалась на звичаях та традиціях, які сформувалися в тому чи іншому об'єднанні. Дотримання цих неформальних законів (приписів) було обов'язковим, а ухилення від їх виконання суворо каралося вигнанням із общини, що на той час було близьким до смертної кари.

З появою держави, яка почала володіти монополією на примус (насилля), з'явилася потреба у кодифікації неформальних законів у сфері оподаткування для узаконення стягування податків. Поряд із неформальним інститутом оподаткування з'являються перші формалізовані правила сплати податків. До них слід віднести закони вавилонського царя Хаммурапі, які стосувалися власності, земель, прав людини та податей. У них уже присутні основні елементи податкового законодавства: суб'єкти, об'єкти, розмір податків, порядок їх збору [1, с. 62].

Слід зазначити, що в умовах феодалізму відбувалося серйозне деформування початкової суті фіскальних відносин – вилучення частини матеріальних ресурсів у громадян для задоволення суспільних потреб. Це пов'язано з тим, що впродовж існування цього політичного ладу, державна казна ототожнювалась з гаманцем монарха. Відтак кошти з неї часто використовувалися на задоволення його особистих потреб (забаганок), що знижувало економічну обґрунтованість існування податків. Це призводило до народних бунтів, протестів і навіть революцій.

Перехід до капіталізму, який пропагував недоторканість приватної власності, дав поштовх до відокремлення економічної теорії, як окремої науки. Серед завдань нової науки були обґрунтування імперативності (обов'язковості) існування податків та створення економічно-обґрунтованої парадигми оподаткування, на основі якої можна було б провадити справедливу податкову політику.

З того часу і до сьогодні урядами капіталістичних країн використовувалися різні види фіскальної політики. Проте базовий імператив держави залишився незмінним і він зафіксований у конституції кожної демократичної країни та полягає у гарантуванні основних потреб кожного громадянина – конституційних прав та свобод. Натомість держава накладає на громадян обов'язок сплачувати податки, що дозволяє акумулювати фінансові ресурси, потрібні для виконання цього імперативу.

Проблема непостійного виконання публічною владою свого базового імперативу зумовлена тим, що на практиці вона реалізується окремими людьми, які переслідують як особисті економічні інтереси, так економічні інтереси тієї соціальної групи, яку вони представляють. Зосереджена в їх руках влада дозволяє використовувати її в тій чи іншій мірі для захисту цих інтересів. Цю проблему досліджував Дж. Бьюкенен, який зазначав, що діяльність індивідів у політичній структурі суспільства, як політиків, керівників або бюрократів сприяє посиленню ролі держави, що призводить до загрози Левіафана, тобто автократичної держави. Вихід із цього вчений бачить у використанні сучасних теорій політики, управління та бюрократії для формування інституцій, які б обмежували певну політичну поведінку, зокрема й ту, що стосується оподаткування [2]. Необхідність обмеження останньої обґрунтовується, виходячи з моделі постконституційної політики, в якій уряд розглядається як орган, який має на меті максимізацію прибутку [3].

Відтак гармонізація податкових відносин між державою та суспільством можлива лише за рахунок розбудови якісного фіскального інституційного середовища, яке б забезпечувало оптимальний перерозподіл сукупного національного доходу. Під якістю в даному випадку слід розуміти ступінь задоволення потреб суб'єктів господарювання з урахуванням різнонаправленості їх інтересів. Це сприятиме формуванню неформальних поведінкових імперативів (обов'язків) економічних агентів щодо сплати податків та механізму їх примусового впровадження (суспільного осуду за порушення законодавства).

Література

1. Осадча Г. Г. Податкова система – сьогодення і минуле / Г. Г. Осадча, О. С. Погрібна // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – № 5(3). – С. 61-66.
2. Бьюкенен Дж. Границы свободы. Между анархией и Левиафаном [Електронний ресурс] / Дж. Бьюкенен. – Режим доступу:

http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=in&links=./in/buchanan/works/buchanan_w3_0.txt&name=buchanan&img=works_small.gif

3. Buchanan J. The Power to Tax [Електронний ресурс] / J. Buchanan. – Режим доступу: <http://oll.libertyfund.org/titles/buchanan-the-collected-works-of-james-m-buchanan-vol-9-the-power-to-tax>

УДК 336.71

Рудан В. Я.,

Тернопільський національний економічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ БАНКІВ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ЯК ГОЛОВНИХ ТРАНСЛЯТОРІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ

Історія банківської справи України свідчить про успішне функціонування державних банків (Агропромисловий банк, Промислово-будівельний банк, Житлово-соціальний банк), які за своєю суттю нагадували банки розвитку, хоча й були частиною перерозподільчої системи Радянського Союзу. Такі банки фінансували велику кількість державних проєктів розвитку промисловості, сільського господарства та житлового будівництва, об'єктами яких ми користуємося й сьогодні.

Однак, в силу відсутності певних знань та стратегічного бачення в сфері банківської справи на початку створення національної банківської системи незалежної України були ліквідовані державні спеціалізовані банки Радянського Союзу, окрім Ощадбанку. Ліквідація та приватизація даних банків була здійснена без попередньо підготовленої і відпрацьованої концепції розвитку національної банківської системи України, що мало суттєвий вплив на поглиблення платіжної кризи, а в майбутньому, на зниження обсягів кредитної підтримки промисловості, житлового будівництва та сільського господарства. На відміну від України, Китай зберіг основні свої державні банки, що в результаті суттєво посприяли високим темпам економічного зростання.

Безперечно формування банківської системи ринкового типу вимагало ліквідації радянських рудиментів, однак спеціалізовані банки, на наш погляд, можна було модернізувати та адаптувати до умов ринку, ліквідувавши такі їх операції як: фінансування взаємозаліків та заробітних плат, оплата поставок продукції за рахунок коштів державного бюджету чи новоствореного центрального банку. Всі інші операції та кредитні програми можна було б залишити додавши елементи прозорості та відкритості ведення бізнесу, що